

De 175 scholen voor Praktijkonderwijs bieden **voortgezet onderwijs aan 29.000 leerlingen van 12 t/m 18 jaar die het beste leren in de praktijk.**

Het praktijkonderwijs heeft als opdracht om deze leerlingen te stimuleren en te ondersteunen hun talenten maximaal te ontwikkelen door aan te sluiten bij hun mogelijkheden en passies. Met als doel dat zij zo **zelfstandig mogelijk functioneren** en **zoveel als mogelijk meedoen** in de samenleving, nu én in de toekomst.

Op de volgende pagina's volgt de kijk van de Sectorraad Praktijkonderwijs ten aanzien van de specifieke vragen van de Kamerleden. Voor meer achtergrondinformatie, waaronder onderbouwing van de cijfers, verwijzen we u graag naar de bijlagen.

1. Hoe is volgens u de aansluiting op het mbo voor leerlingen uit het praktijkonderwijs en wat is de rol van de praktijkscholen daarin?

- Over het algemeen succesvol, maar de samenwerking met het mbo staat onder druk. Verder zijn er zorgen ten aanzien van specifieke groepen leerlingen.
- Over het algemeen succesvol:
 - Al jaren is deze doorstroom aanzienlijk en stabiel: doorstroom naar mbo-bol 30-35 procent, naar mbo-bbl 10 procent.
 - Positieve ontwikkeling afgelopen jaren: entree binnen pro. Dit blijkt een belangrijke opmaat naar het mbo; 75 procent van de leerlingen die binnen het pro hun entree diploma behaald hebben, stroomt door naar mbo2 (ter vergelijking: doorstroom van pro-leerlingen vanuit entree binnen mbo naar mbo2 is 40-60%).
- Er zijn verschillende voorbeelden in het land van goede samenwerking tussen het mbo en pro, onder meer ten aanzien van:
 - Entree binnen pro;
 - Professionele overdracht doorstroom pro mbo;
 - Ondersteuning bij vinden van werk voor oud-leerlingen die naar het mbo gegaan zijn.
- Samenwerking met het mbo staat echter onder druk:
 - Pro-scholen zijn sterk afhankelijk van de bereidheid tot samenwerking van de lokale mbo-instellingen voor het realiseren van de entree-opleiding binnen het pro. Recent komen er signalen uit het land dat sommige mbo-instellingen op de een of andere manier de samenwerking op dit punt heroverwegen.
 - Mbo-instellingen die hoge kosten in rekening brengen voor examinering entree binnen pro.
 - Mbo-instellingen die in het geheel niet willen samenwerken aan de entree-opleiding binnen het pro.
- Zorgen ten aanzien van specifieke groepen leerlingen:
 - Leerlingen die al op 16-jarige leeftijd, voor afronding van hun pro-opleiding, de overstap maken naar het mbo.
 - Leerlingen die de entree-opleiding binnen het mbo gaan volgen. De arbeidsdeelname van oud-leerlingen die zonder diploma de entreeopleiding verlaten, ligt beduidend lager dan de arbeidsdeelname van bijvoorbeeld de leerlingen die direct vanuit het praktijkonderwijs aan het werk gegaan zijn (28% resp. 42%). Een voor de hand liggende verklaring is, wat de Inspectie van het Onderwijs (2018) constateerde, dat de arbeidsmarktroute binnen mbo-entree opleiding nog nauwelijks ontwikkeld is.
 - Maar ook ten aanzien van de oud-leerlingen die wel een diploma halen, is het niet vanzelfsprekend dat zij werk vinden en behouden; zij worden vaak ook niet meer herkend als zijnde voormalig pro leerlingen.
- **Wat is er nodig**
 - Erkenning van het belang en het succes van de entreeopleiding binnen het pro.
 - Landelijk dienen er kaders te komen voor de samenwerking tussen het pro en het mbo. Daarbij specifieke aandacht voor:
 - De kosten die mbo-instellingen bij het praktijkonderwijs in rekening brengen inzake entree binnen pro (waaronder de kosten van examinering).
 - Er moet een einde komen aan de voortijdige doorstroom (op 16-jarige leeftijd) vanuit het pro naar het mbo. Leerlingen moeten eerst hun praktijkonderwijsopleiding afronden; alleen dan zijn zij verzekerd van hetzij intensieve ondersteuning bij het vinden en/of behouden van werk, hetzij van een professionele overdracht naar het mbo. Een pro-diploma zou voorwaardelijk gesteld moeten worden aan doorstroom naar het mbo.
 - Wet- en regelgeving moet behalve in de mogelijkheid van samenwerking van pro-scholen met het bekostigd mbo voorzien in de mogelijkheid van samenwerking met niet-bekostigd mbo.

2. Hoe is de aansluiting voor praktijkonderwijsleerlingen op de arbeidsmarkt en wat is de rol van de praktijkscholen daarin?

- Pro-scholen zijn succesvol in de toeleiding van leerlingen naar werk:
 - Al jaren is de uitstroom naar werk (in de brede zin des woords) aanzienlijk en stabiel: circa 45-50 procent van wie een op de vijf in werken en leren: de mbo bbl.
 - Veel leerlingen vinden via deze route werk in onder meer het groen, logistiek, detailhandel, horeca, techniek en de zorg. In bijvoorbeeld functies als medewerker in een bouwmarkt, assistent fietsenmaker of huiskamerassistent in de ouderenzorg.
 - Pro-scholen slagen er bij de meeste leerlingen in om, samen met hen, hun eigen netwerk en bijvoorbeeld de gemeente, passende plekken te vinden voor deze leerlingen. De uitstroom zonder werk of opleiding is minder dan 5 procent.
 - De meeste leerlingen die uitstromen naar werk, gaan op hun stageadres aan het werk.
 - Soms krijgen leerlingen en werkgevers ondersteuning in de vorm van een jobcoach of loonkostensubsidie. Pro-scholen treden hierover al ruim voor uitstroom in overleg met gemeenten. Veel pro-scholen verzorgen ook de aanvraag indicatie Banenafpraak.
 - Steeds meer pro leerlingen die uitstromen naar werk, doen dat met een kwalificatie (praktijkverklaring, branchecertificaat, entree diploma). Daartoe hebben pro-scholen succesvolle samenwerking opgebouwd met o.a. brancheorganisaties, SBB en het mbo.
 - Pro-scholen moeten hun leerlingen wettelijk gezien voorbereiden op een plek op de regionale arbeidsmarkt. Het plaatsen op een baan hoort daar niet bij. In het belang van hun leerlingen zetten pro-scholen zich daar echter volledig voor in. En met succes. Deze activiteiten worden echter voor een belangrijk deel bekostigd uit extra middelen zoals ESF en de Impulsmiddelen.
- Zorgen zijn er ook. Deze zorgen hebben niet betrekking op het vinden van plekken voor deze jongeren maar op het aan het werk blijven.
 - Eenmaal op de arbeidsmarkt hebben oud-leerlingen hun leven lang op momenten in meer of mindere mate ondersteuning nodig om aan het werk te blijven. Daarbij worden ze geconfronteerd met een arbeidsmarkt die verder flexibiliseert, wat betekent dat zij vaker dan in het verleden op zoek moeten naar een nieuwe baan.
 - Oud-leerlingen krijgen echter lang niet altijd de ondersteuning die ze nodig hebben. Pro-scholen herkennen zich in het beeld dat uit de recente evaluatie Participatie van het SCP komt, zoals dat gemeenten waardevolle instrumenten zoals loonkostensubsidie en jobcoach beperkt inzetten.
 - Circa drie jaar na uitstroom heeft tussen de 35 en 60 procent van de oud-leerlingen (al naar gelang welk onderzoek je eropna slaat) geen werk meer.
 - Regelmatig staan oud-leerlingen die hun baan verloren hebben weer op de stoep bij de pro-school. Zij melden zich hier gemakkelijker dan bij gemeente. Daarmee is de pro-school ook een belangrijke vindplaats van jongeren zonder opleiding of werk.
 - Het praktijkonderwijs heeft de ambitie om oud-leerlingen ook na het verlaten van de school meer langdurig (dus verder dan de huidige nazorgplicht van één jaar) te ondersteunen in samenwerking met onder meer bedrijven en gemeenten. Daarbij kan gedacht worden aan het inzetten van het werkgeversnetwerk of aan nascholing, de koppeling naar gemeenten en/of zorgaanbieders.

- **Wat is er nodig**

- Meer structurele middelen voor pro-scholen om leerlingen en oud-leerlingen nog beter te kunnen ondersteunen bij het vinden en behouden van werk, ook na de wettelijke nazorgplicht van één jaar.
- Gemeenten moeten hun verantwoordelijkheid ten aanzien van deze jongeren nemen en waar nodig meer preventief instrumenten inzetten zoals loonkostensubsidie en jobcoaching.
- Het leren van deze jongeren mag niet ophouden als zij rond hun 18e levensjaar uitstromen naar werk; ook zij hebben recht op na- en bijscholing. Pro-scholen willen hier graag in voorzien.
- Sluitende aanpak: deze jongeren moeten minimaal tot hun 27^e levensjaar gevolgd worden.

3. Wat gaat er goed op praktijkonderwijsscholen, en wat er zou beter kunnen?

- Alhoewel de aanpak van scholen kan verschillen, is er wel degelijk een aantal werkzame bestanddelen aan te wijzen die typerend zijn voor de aanpak vanuit het praktijkonderwijs, waaronder:
 - *Oprecht geloof in de mogelijkheden* van deze leerlingen; dus ook echt iets van hen verwachten. Leerlingen zijn zoveel als mogelijk eigenaar van hun eigen leerproces.
 - *Talentontwikkeling*. Niet de aandacht richten op dat wat deze jongeren niet kunnen, maar op wat ze wél kunnen: het ontdekken van de talenten van de leerling en het ontwikkelen daarvan, en deze als uitgangspunt nemen om problemen te overwinnen.
 - *Gepersonaliseerd leren*. Onderwijs op maat: hun talenten staan centraal, niet het curriculum.
 - *Leren door te doen in zo levensecht mogelijke contexten*. Dit reikt verder dan de stages. Op een aantal plaatsen worden ook de praktijklessen binnen bedrijven gegeven.
 - Het opbouwen van een *positief, realistisch beeld van de eigen arbeidsmogelijkheden* (positieve arbeidsidentiteit).
 - Het zichtbaar maken van deze mogelijkheden voor werkgevers door het kwalificeren ervan; *kwalificeren op maat*: entree, branchecertificaten, praktijkverklaringen.
 - *Brede vorming* vanuit een holistische visie, met veel aandacht voor de *sociaal emotionele ontwikkeling*. Behalve naar het perspectief op werk, gaat de aandacht binnen het praktijkonderwijs ook uit naar het zelfstandig functioneren op andere leefgebieden, zoals wonen, vrije tijd en burgerschap.
 - Het *versterken van de netwerken*, ook op individueel niveau van de leerlingen: samenwerking met ouders, bedrijven, gemeenten, zorgaanbieders, en andere partijen.
- **Wat is nodig**
 - Nog levensechter! De vele voorbeelden in het land van meer levensecht leren smaken naar meer. Het leren kan en moet nog meer buiten de school plaats vinden: het leren gaat dan vaak natuurlijker en leerlingen raken meer gemotiveerd om te werken en te leren.
 - Nog meer op maat! Het praktijkonderwijs onderscheidt zich van andere reguliere onderwijssoorten in de mate van gepersonaliseerd leren. Op een groot aantal scholen zien we leerlingen langs persoonlijke plannen van aanpak werken aan hun persoonlijke leerdoelen; meer en meer scholen zijn in staat om het onderwijs op maat te maken door delen van het curriculum persoonlijk te maken; de ondersteuning van leerlingen heeft ten dele ook het karakter van individuele coaching. Leerlingen zijn hier zichtbaar mee geholpen, maar het kan en moet nog meer op maat.

4. Welke effecten hebben bekostiging en passend onderwijs op de praktijkonderwijsscholen?

- Algemeen effect: terwijl het praktijkonderwijs hard aan de weg timmert, vinden er discussies plaats over de financiering van het praktijkonderwijs, die het bestaansrecht van het praktijkonderwijs raken.
- Het oprechte geloof in de mogelijkheden van deze jongeren, dat de medewerkers van het praktijkonderwijs typeert, vraagt om een maatschappij die op haar beurt het belang en succes van het praktijkonderwijs herkent en erkent en die het praktijkonderwijs als een volwaardige richting binnen het reguliere onderwijs ziet.
- De huidige bekostiging via de samenwerkingsverbanden draagt daar niet aan bij, evenmin de discussies over de landelijke criteria.
- **Wat is nodig**
 - Er dient sprake te zijn van een rechtstreekse volwaardige bekostiging van het praktijkonderwijs, net zoals dat voor andere richtingen binnen het reguliere onderwijs geldt. Daarbij past behoud van landelijke criteria voor toelating tot het pro.
 - Hiermee worden ook de slepende discussies rondom 'grensverkeer' (bewegingen over de grenzen van de samenwerkingsverbanden) en verevening opgelost. Met de landelijke criteria wordt verder voorkomen dat er sprake is van een openeinderegeling. Ook draagt het bij aan vermindering van de bureaucratie.

5. Wat zijn de effecten van het wegvallen van ESF-gelden op de aansluiting tussen praktijkonderwijsscholen en mbo en arbeidsmarkt?

- Veel van de initiatieven gericht het bevorderen van het perspectief op werk van deze leerlingen worden ten dele gefinancierd met extra middelen, zoals die in het kader van de ESF. Middelen die, naast de reguliere middelen, hard nodig zijn om deze jongeren in een kwetsbare positie meer perspectief te bieden.
- Dat deze middelen vaak tijdelijk zijn, vormt een belangrijk knelpunt voor het structureel verbeteren van de toeleiding naar werk.
- Daarbij verloopt de aanvraag en toekenning van deze middelen vaak via tussenpartijen, zoals gemeenten, wat het er niet eenvoudiger op maakt en voor veel bureaucratische rompslomp zorgt.
- **Wat is nodig**
 - De extra middelen voor arbeidstoeleiding dienen structureel beschikbaar te zijn voor het pro. Bij voorkeur zonder tussenkomst van andere partijen zoals gemeenten.

Bijlagen bij dit document:

1. *Praktijkonderwijs biedt jongeren in een kwetsbare positie perspectief op werk!*, Strategische visie Sectorraad Praktijkonderwijs, juni 2018.
 2. *Uitstroommonitor praktijkonderwijs 2018-2019*, Sectorraad Praktijkonderwijs, december 2019.
 3. Eimers, T., Kennis, R., & Woude, S.L. van der (2018), *Doorstroom van praktijkonderwijs naar mbo, Studie naar cijfers, achtergronden en wettelijk kader*, KBA: Nijmegen.
 4. Woude, S.L. van der (2018), *Entree pro & Entree mbo, cijfers en achtergronden*, Nijmegen.
 5. Inspectie van het Onderwijs (2018), *Themaonderzoek entree opleidingen, Inventariserend onderzoek naar het loopbaanperspectief van de entreestudent*, Den Haag.
 6. Echtelt, P. van et al. (2019), *Eindevaluatie van de Participatiewet*, SCP: Den Haag.
-